

تاریخچه هیأت امناء

هیأت امناء نماد خرد جمعی در تدبیر امور دانشگاه جهت تولید علم و توسعه کشور است .

هیأت امناء ، برای اولین بار در ایران در اساسنامه دانشگاه شهید بهشتی (ملی سابق) مصوب ۱۳۳۹ به عنوان رکن اول دانشگاه طرح شد. اما دانشگاه هایی که به ترتیب دارای هیأت امناء شدند عبارت بودند از:

۱. دانشگاه شیراز (پهلوی سابق) اولین دانشگاهی بود که دارای هیأت امناء شد. براساس قانون تأسیس این دانشگاه که در آذر ماه سال ۱۳۴۲ به تصویب رسید، هیأت امناء نماینده قانونی دانشگاه بود و کلیه امور علمی، فنی، آموزشی، مالی، اداری و استخدامی دانشگاه نیز زیر نظر آن اداره می‌شد. اعضای هیأت امناء عبارت بودند از: وزیر دربار، وزیر فرهنگ، رئیس دانشگاه، استاندار فارس، مدیر عامل سازمان برنامه، مدیر عامل شرکت ملی نفت ایران و عده‌ای بین ۹ تا ۱۵ نفر از شخصیت‌های ذی صلاح فرهنگی و اقتصادی و ارباب صنایع کشور که با پیشنهاد وزارتین دربار و فرهنگ و تصویب شاه برای مدت ۶ ماه انتخاب می‌شده‌اند. ریاست هیأت امناء با وزیر دربار و در غیاب وی با وزیر فرهنگ بوده است.

۲. دانشگاه صنعتی شریف که در ۱۳۴۴/۱۰/۱۸ به تصویب رسید. اعضای هیأت امناء عبارت بودند از: وزیر دربار، فرهنگ و هنر، آموزش و پرورش، اقتصاد، نیابت تولیت و ۲۵ نفر دیگر

۳. دانشگاه تهران که در تیر ماه ۱۳۴۶ قانون هیأت امنای آن به تصویب مجلسین رسید. اعضای هیأت امناء دانشگاه تهران به موجب قانون مذکور عبارت بودند: نخست وزیر، وزیر دربار، وزیر آموزش و پرورش، وزیر دارایی، مدیر عامل شرکت ملی نفت ایران، رئیس دانشگاه تهران، مدیر عامل سازمان برنامه، دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور، ۷ نفر از شخصیت‌های فرهنگی و دانشگاهی و اقتصادی کشور با پیشنهاد وزیر آموزش و پرورش و تصویب هیأت دولت ریاست هیأت امناء با نخست وزیر بود.

به موجب قانون مذکور به دولت اجازه داده شد که در صورت اقتضای مقررات این قانون در سایر دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها و موسسات تعلیماتی عالی و تحقیقاتی کشور نیز به موقع اجراء بگذارد. نحوه انتخاب هیأت امناء موضوع این قسمت می‌بایستی به تصویب کمیسیون‌های آموزش و پرورش مجلسین برسد.

در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی خارج از پایتخت، استاندار و رئیس انجمن مربوط نیز عضو هیأت امناء بودند. در مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به سایر وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی وزیر یا مسئول دولتی نیز به اقتضای سمت خود ریاست یا عضویت هیأت را داشتند.

رؤسای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی عالی و پژوهشی بدون حق رأی در جلسات شرکت داشتند.

۴. دانشگاه مشهد، اولین جلسه آن در تاریخ ۱۳۴۶/۱۱/۱۵ تشکیل گردید و آیین‌نامه داخلی هیأت امنای آن به تصویب رسید. اعضای هیأت امناء عبارتند بودند از: وزیر دربار، وزیر علوم و آموزش عالی، وزیر آموزش و پرورش، وزیر آبادانی و مسکن، استاندار خراسان، دبیرکل سازمان امور اداری و استخدامی، قائم مقام وزیر دارائی، مدیر عامل بنیاد فرهنگی، قائم مقام مدیر عامل سازمان برنامه، قائم مقام مدیر عامل شرکت نفت، یکی از اساتید دانشکده پزشکی دانشگاه تهران، مدیر عامل کارخانجات صنعتی ایران ناسیونال، معاون دانشکده دندانپزشکی، رئیس دانشگاه مشهد

در سال ۱۳۵۰، قانون هیأت‌های امنای مؤسسات عالی علمی - دولتی به تصویب مجالس وقت رسید و براساس این قانون، دانشگاه‌ها موظف شدند که هیأت امنای مستقلی تشکیل دهند. هدف از این قانون ایجاد هماهنگی و یکپارچگی بیشتر میان همه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بود.

در سال ۱۳۵۳، قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون هیأت‌های امنای مؤسسات عالی علمی - دولتی در مجالس وقت به تصویب رسید. بر طبق این قانون وزارت علوم و آموزش عالی مکلف شد که برای هر یک از دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی، هیأت امنایی با ترکیب و وظایف یکسان و طبق مقررات مربوطه تشکیل دهد.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به استناد لایحه قانونی انحلال هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی اعم از دولتی و غیردولتی و خصوصی مصوب ۱۳۵۷/۱۲/۱۳ وظایف و اختیارات هیأت‌های امنای کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی منحل و وظایف و اختیارات هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی طبق همین قانون به هیأت ۳ نفری جانشین هیأت‌های امناء واگذار شد.

اداره امور دانشگاه‌ها به عنوان مغز متفکر جامعه باید قوانین و مقرراتی با ویژگی‌های متفاوت از سایر دستگاه‌ها داشته باشد. سرانجام شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسات ۱۸۱ و ۱۸۳ مورخ ۶۷/۱۲/۰۹ و ۶۷/۱۲/۲۳ قانون تشکیل هیأت امناء را تصویب نمود و تا حد زیادی اختیارات ویژه‌ای به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی داده شد.